ZAPOMNIANY GENIUSZ MATEMATYKI

Józef Marcinkiewicz to być może największa, osobowa strata Polski w całej II wojnie światowej.

Prof. Leon Jeśmianowicz

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

DOM RODZINNY

Osobowość Józefa Marcinkiewicza w bardzo dużym stopniu ukształtował rodzinny dom. Urodził się 30 marca 1910 r. w kolonii Cimoszka k. Janowa na Białostocczyźnie.

Był jednym z pięciorga dzieci Klemensa i Aleksandry Marcinkiewiczów. Rodzice postawili sobie za główny cel jak najlepszą edukację swoich dzieci, w duchu miłości do odradzającej się Ojczyzny.

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

MŁODOŚĆ

Rodzice Józefa Marcinkiewicza prowadzili duże, dobrze prosperujące gospodarstwo rolne. Wykształcenie pięciorga dzieci, pochodzących ze wsi, wiązało się w latach II RP z ogromnym wysiłkiem finansowym.

Już we wczesnych latach dzieciństwa, Józef Marcinkiewicz objawiał duży talent do nauk ścisłych. Dzięki pomocy rodziców Józef Marcinkiewicz mógł rozpocząć naukę w Państwowym Gimnazjum im. Króla Zygmunta Augusta w Białymstoku. Nauczyciele dostrzegli w nim duże zdolności matematyczne i namówili do pójścia na studia.

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

STUDIA

Józef Marcinkiewicz wybrał Wydział Matematyczno – Przyrodniczy Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. Studia rozpoczął w 1930 r. Był to czas ogromnej fali entuzjazmu odbudowy Polski po 123 latach niewoli.

W II RP zaczęły powstawać znakomite szkoły matematyczne, m.in. we Lwowie i Warszawie. Polska myśl matematyczna zaczęła być dostrzegana na całym świecie.
Do historii przeszły takie nazwiska Stefan Banach oraz Stanisław Ulam. Niestety Józef Marcinkiewicz stał się zapomnianym geniuszem.
Dlaczego do tego doszło?

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

KARIERA

Józef Marcinkiewicz już na pierwszym roku studiów został dostrzeżony przez swoich wykładowców. Cechowała go niespotykana wręcz intuicja matematyczna. Jego kariera akademicka była błyskawiczna. Mistrzem matematycznym Marcinkiewicza na uniwersytecie w Wilnie był prof. Antoni Zygmund. Dzięki jego wsparciu już po trzech latach Marcinkiewicz uzyskał tytuł magistra. Kolejne dwa lata zajęło mu napisanie pracy doktorskiej, którą obronił w 1935 r.

W 1937 r. uzyskał habilitację i prestiżowe stypendium Funduszu Kultury Narodowej. W 1939 r. mając 29 lat, dostał propozycję objęcia katedry matematyki jako profesor nadzwyczajny na Uniwersytecie Poznańskim. Niestety nigdy z niej nie skorzystał...

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

MIŁOŚĆ DO OJCZYZNY

W 1939 r. Józef Marcinkiewicz przebywał na stażu naukowym na Uniwersytecie Cambridge. W ostatnich dniach sierpnia, mimo wielu próśb przyjaciół, postanowił wrócić do Polski, aby wziąć udział w wojnie obronnej. Tuż przed wyjazdem na front po raz ostatni odwiedził rodzinny dom. Przekazał matce obszerną teczkę ze swoimi notatkami. Prosił by strzegła ich jak źrenicy oka.

Po dotarciu do swojej jednostki brał czynny udział w obronie Lwowa. Po jego kapitulacji w dn. 22 IX 1939 r., dostał się do niewoli sowieckiej. Był namawiamy przez kolegów do wzięcia udziału w ucieczce z transportu. Odmówił. Wraz z innymi oficerami został przewieziony do Starobielska i zamordowany w 1940 r. w Charkowie. Jego szczątki spoczywają w dołach śmierci w Piatichatkach.

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

RODZINNA TRAGEDIA

Tragiczne losy Józefa zaważyły o życiu jego rodziców.
Podczas pobytu w Starobielsku Marcinkiewicz wysłał do nich kartkę.
Była to perfidna pułapka Związku Sowieckiego. Niedługo później
pod podanym na niej adresem zjawili się funkcjonariusze NKWD.
Klemens i Aleksandra Marcinkiewiczowie zostali wywiezieni
do Kazachstanu i oboje zmarli prawdopodobnie
tego samego dnia, czyli w Wigilię 1941 r.

Tuż przed wywózką matka Józefa zakopała notatki syna.
Mimo iż udało się je odkopać po wielu latach, były one już całkowicie
zniszczone. Los tych drogocennych zapisków jest symbolicznym
wyrazem tego co stało się z pamięcią o Józefie Marcinkiewiczu

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

PODWÓJNA ŚMIERĆ

Będąc ofiarą zbrodni katyńskiej Józef Marcinkiewicz zginął śmiercią podwójną. Zniknął całkowicie z polskiego naukoznawstwa.
Od niepamięci uratował go jego mistrz, prof. Antoni Zygmund.
Po wojnie, mieszkając już w Stanach Zjednoczonych, napisał przełomowe dzieło matematyczne o szeregach trygonometrycznych.
Do dzisiaj jest ono nazywane „biblią” matematyki w tym obszarze badań.
Prof. Zygmund nie zapomniał o swoim uczniu i pod bardzo wieloma twierdzeniami widnieje nazwisko Marcinkiewicza.
Zygmund miał wiele razy wspominać, że Józef Marcinkiewicz był jego najlepszym uczniem.
Jest to niezwykłe świadectwo, ponieważ spod skrzydeł prof. Zygmunda wychodzili m.in. laureaci Medalu Fieldsa, odpowiednika Nagrody Nobla w dziedzinie matematyki.

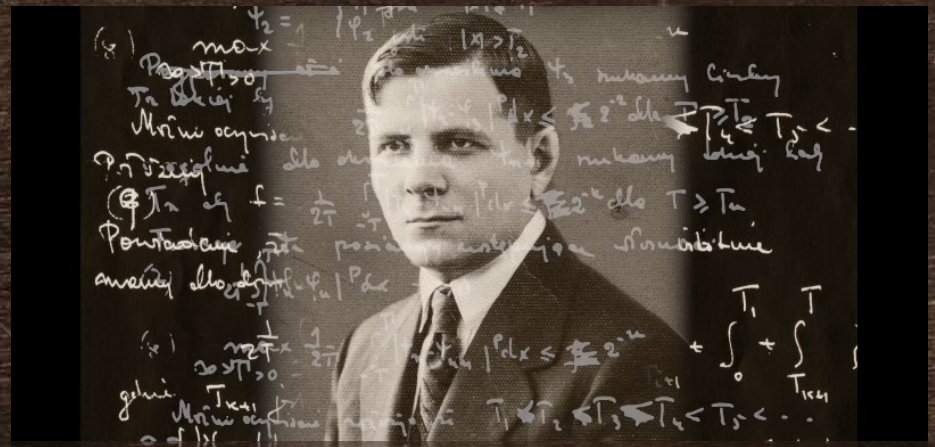

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

WALKA O PAMIĘĆ

Dzięki wielu działaniom pojedynczych osób rozpoczęła się walka o pamięć o Józefie Marcinkiewiczu. Lokalna społeczność Janowa, z okolic którego pochodził nigdy nie zapomniała o swoim genialnym mieszkańcu i jego rodzinie. Jest on dzisiaj patronem Zespołu Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Janowie. W 2011 r. ukazała się książka „Józef Marcinkiewicz. Genialny matematyk – męczennik Katynia" pod red. prof. Janiny Marciak Kozłowskiej oraz Emilii Jakimowicz.

W walce o pamięć o Józefie Marcinkiewiczu wziął udział również Instytut Pamięci Narodowej. W 2017 r. dzięki staraniom IPN ukazało się drugie wydanie ww. książki. W 2015 r. Oddział IPN w Białymstoku wydał książkę Pawła Niziołka „Płacąc za wolność. Wojenne losy rodziny Marcinkiewiczów". W 2021 r. IPN dopisuje kolejne ważne działanie upamiętniającego polskiego geniusza matematyki...

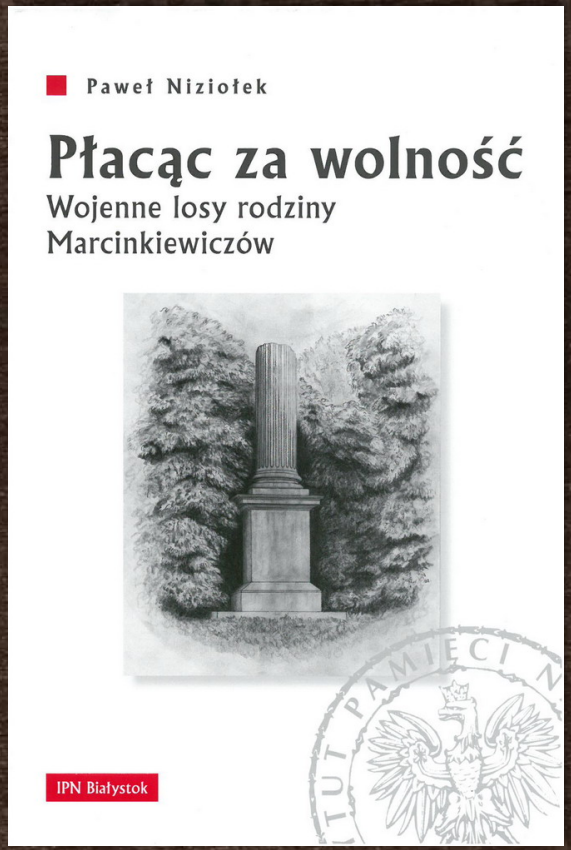

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

IPN wyprodukował pełnometrażowy dokument ukazujący losy Józefa Marcinkiewicza.
O jego losach opowiedzą wybitni badacze m.in. historycy, matematycy, nauczyciele.
Życie bohatera ilustrują fragmenty fabularyzowane, które pomagają nam wyobrazić sobie ile każda z ofiar katyńskich mogła nam jeszcze pozostawić, w różnych wymiarach.
Gdyby tylko pozwolono im żyć...

TRAILER

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

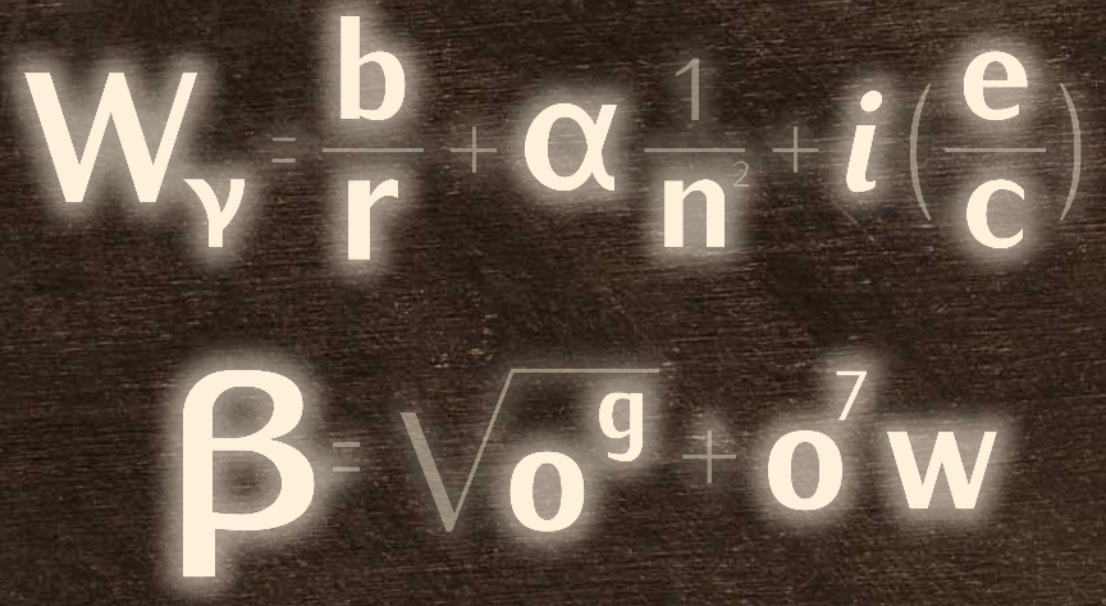

Dziękuję za uwagę!

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ